

Bonapartes hus og Napoleons fødested på Korsika

Det nationale museum La Maison Bonaparte i Ajaccio

af Ivan M.C.S. Elsmark

For den historisk interesserede der rejser til Korsika, er et besøg på museet *Bonaparte Hus* i Ajaccio på forhånd givet. Hvem husker ikke beskrivelsen af den senere kejsers opvækst og barndom ved de markiddækkede bjerge, familiens rolle i de lokale magtkampe, dens flugt til Frankrig ved Englændernes invasion i 1793 og dens tilbagevenden tre år senere da franske tropper generobrede øen.

Corsica insula est stod der i vor første latinske læsebog, og Seneca omtaler landet som en vild og stormombrust klippe. Der står også et romantisk skær om navnet Korsika, dets indbyggers stræben for frihed og uafhængighed, dets klaner og vendetter. Kendt er også James Boswell's beskrivelse af øen fra 1765, som fik stor indflydelse på samtiden. Gennem årtusinder havde befolkningen været genstand for undertrykkelse af indvandrende nationer, helt tilbage fra fönikerne og romernes tid. General Pasquale Paoli ledte i 1755 en frihedsbevægelse og styrede landet som en uafhængig republik. Da Genoa ikke kunne fordrive ham, solgtes øen i 1768 til Frankrig som generobrede den, og Paoli måtte søge asyl i England¹. Korsika blev derefter styret som en provins og siden 1790 integreret i den franske stat. Under den 2 verdenskrig blev øen igen besat, først af italienske og så af tyske tropper, men korsikanske patrioter gjorde oprør og fordrev i efteråret 1943 garnisonen.

Korsikas våben - det mauriske hoved med torklædet om hovedet.

Korsikas våben, et maurisk hoved med et bånd om panden, går helt tilbage til 1297. Det fortælles at øjnene oprindeligt havde været tilbundne, men at Paoli i 1755 lod båndet sætte op i panden som tegn på, at Korsika ved sin uafhængighed havde genfundne synet.

Som tyveårig skrev² Napoleon Bonaparte om sin fødeø: "Korsikas historie er en evig kamp mellem et lille folk, der vil leve frit, og dets naboer, der vil undertrykke det. Det forsvarer sig med den energi der kommer fra overbevisningen om ret og tro på uafhængighed; .. det har sine bjerge at ty til når alt glipper." Det var fra havet fjende truede øen, og skæbnen ville, at han selv livet igennem måtte kæmpe forgæves mod en sømagt, England.

Bonaparterne (eller *Buonaparterne* efter italiensk stavemåde, thi dette var også det nationale sprog på øen) stammer fra en toskansk adelsfamilie med tilknytning til Florens, hvoraf en gren var bosat i Ajaccio siden 1512. Napoleons fader, Carlo di Buonaparte, havde studeret i Corte, hvor han som ivrig korsikansk patriot havde tilsluttet sig Paoli og kæmpet mod de franske tropper ved Borzo. Efter Korsikas indtagelse vendte han med sin hustru og Joseph tilbage til Ajaccio i 1769. Senere sluttede han sig som embedsmand til det franske styre og blev i 1771 anerkendt som medlem af den franske adel (derefter skrev han sig *Charles de Buonaparte*), og i 1797 korsikansk deputeret til Rigsgæsterforsamlingen i Versailles.

Familien Bonaparte havde i slutningen af det XVII århundrede erhvervet huset i rue Malerba (nu *rue Saint-Charles*)

Familien Bonapartes hus i Ajaccio.

og det gik derefter i arv gennem forskellige grene af slægten indtil prins Victor Napoleon i 1923 skænkede det til den franske stat som et historisk monument. Museet er beliggende i en smal gade i den gamle del af Ajaccio. Overfor ligger et tilhørende haveanlæg. Da Napoleon i 1805 overdrog ejendommen til sin moders fætter Ramolino, var det en betingelse, at denne skulle nedrive en bygning på den modsatte side af gaden for at skabe en åben plads foran huset. Denne blev senere omdannet til en have hvor man nu kan se en buste af Kongen af Rom. I 1967 blev huset et nationale museum tilknyttet Malmaison museet. Dets nuværende direktør Bernhard Chevallier har bekendtgjort planer om forbedringer og udvidelse af museet i løbet af de næste år.

"La casa" er arkitektonisk temmelig uinteressant og skiller sig ikke ud fra andre bygninger i Ajaccio bortset fra at det

Ajaccio i slutningen af det XVIII århundrede (samtidigt stik).

er dekoreret med familien Bonaparte våbenskjold³. Da Paolis parti med understøttelse af engelske tropper overtog magten i 1793, måtte familien Bonaparte flygte til Frankrig. Huset plyndredes, inventar og selv døre og vinduer blev fjernet. Engelske soldater benyttede den underste etage som forsyningsdepot og stueetagen som kvarter for officerer⁴. Det menes at bygningen også blev stukket i brand og noget af murværket nedbrudt. I alle tilfælde, da franske tropper tre år senere generobrede øen tilkendtes Letizia Bonaparte (*Madame Mère*, Napoleons moder som da var enke) en betydelig skadeserstatning, så huset kunne genopbygges. Nye møbler blev indkøbt fra Genua og Marseilles i 1796-97, men familien boede der kun nogle få år, og indboet kom senere i Letizias fætters eje. En del generhvervedes af Napoleon III og befinder sig i museets samling. Rummenes oprindelige farver er så vidt muligt genskabt og der er opsat replica af de originale tapeter. Det er imidlertid forgæves at man søger Napoleons hjem som han har kendt det som barn, og den eneste gang han har beboet det "nye" hus var nogle få dage i oktober 1799 på tilbagerejsen fra Egypten.

Sammenlagt tilbragte Napoleon mindre end fjorten år på Korsika. Han blev født den 15 august 1769 i Ajaccio, og levede der i sin barndom, indtil han som niårig blev sendt til Frankrig, først tre måneder på skolen i Autun og derefter seks år på militærakademiet i Brienne. Den 1 september 1785, seksten år gammel, udnævntes han til sekondløjtnant i artilleriregimentet *La Fère*. I de næste år rejste han regelmæssigt til Korsika, dels for at understøtte sin familie (faderen var død i 1785), dels for at tage del i øens politiske liv. Disse besøg fandt sted i perioderne september 1786 til september 1787, januar til juni 1788, september 1789 til januar 1791, september 1791 til maj 1792 og sidst fra oktober 1792 til juni 1793, da han og familien måtte flygte til Frankrig. Selv om han hverken som konsul eller kejser kom til øen, bevarede han

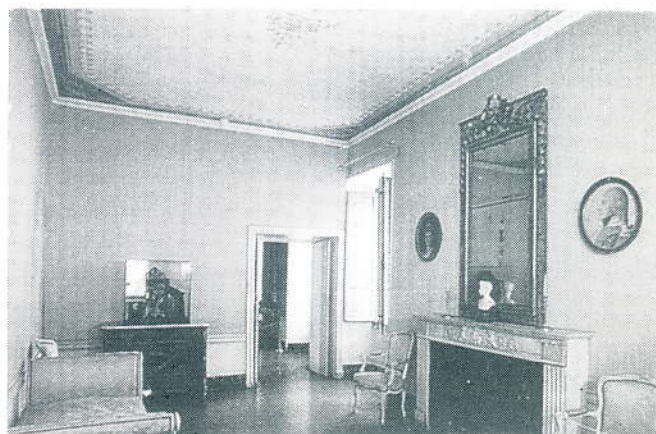
en levende interesse og velvilje over for dens beboere, som gjorde sig gældende igennem hele hans liv og tilsidst ved testamentariske donationer.

Museet har rekonstrueret en del af stuerne på første sal. Man kommer fra trappen direkte ind i en stor salon (*salon de réception*) der er dekoreret i røde og elfenbenshvide farver. Det næste værelse kaldes "Letizia Bonapartes soveværelse". Dette er misvisende, idet det havde været Charles Bonapartes arbejdsværelse, og møblerne burde derfor stå i det oprindelige soveværelse, som nu benævnes "Napoleons fødselsstue" (*chambre natale*). Dette langstrakte rum er holdt i gult med en hvid marmorkamin og på væggene er portrætter af Letizia og Ludvig Bonaparte. Langs den ene side står en sofa (*canapé*) som man fortæller var den, hvorpå Napoleon blev født; en anakronisme, da den er lavet på et senere tidspunkt! Om dette faktisk var fødselsværelset er også tvivlsomt, Andre kilder angiver at fødslen skete i den store salon⁵. *Galeriet* er et elegant, 16 meter langt værelse som blev indrettet ved husets ombygning, og hvis møblement formodentlig ikke har tilhørt familien Bonaparte. Desuden er der en spisestue der vender ud mod gaden, og nogle mindre rum. Et af disse har en falddør som diskret leder ud af huset og kaldes efter traditionen "sekondløjtnant Bonapartes værelse" (*chambre du sous-lieutenant Bonaparte*) omend det er tvivlsomt at han har beboet det. I hele taget kan placeringen af de oprindelige rum og deres anvendelse ikke bestemmes med nøjagtighed på grund af ændringerne der blev foretaget ved genopbygningen af huset.

Som nævnt måtte familien forlade Korsika i juni 1793

ved Paolis oprør og den engelske besættelse af øen. Napoleon genså først sin hjemstavn på vejen tilbage fra Egypten. Den 30 september om eftermiddagen ankrede fregatten "Muiron" og resten af flotillen op i bugten udenfor Ajaccio, men på grund af karantænebestemmelserne gik Bonaparte og hans ledsagere ikke straks i land. En del af indbyggerne kom i både for at hilse på deres berømte landsmand⁶. Blandt disse var hans gamle amme, Camilla Ilari, som begejstret hilste ham med råbet "*Caro figlio!*" hvortil han rørt udbrod "*Madre*". Den officielle modtagelse var noget improviseret, da det politiske kaos i Frankrig også havde grebet om sig på øen. Som en historiker⁷ så betegnende har beskrevet det, "havde de kommunale og departementale embedsmænd kastet hinanden i fængsel"; noget der ikke er ukendt på Korsika, hverken før eller senere!

Napoleon Bonaparte tilbragte femseks dage i familiens hus og sov efter sigende i "alkoveværelset" på anden sal. Det var således den første, og eneste gang at han tilbragte i hjemmet efter dets istandsættelse. Den 6. oktober om aftenen gav byen et bal til hans ære, men da vinden viste sig gunstig forlod han i alt stilhed huset gennem falddøren i det ovenfor omtalte "sekondløjtnant Bonapartes værelse" og lod sig ro ud til skibet, som den næste morgen stod til søs mod Frankrig.

Værelset hvor Napoleon siges at være født.

Anden sal udgør det egentlige museum. Det første rum (*salle I*) behandler Korsikas historie, familien Bonaparte og Pascal Paoli. På væggene er ophængt portrætter af Madame Mère, kardinal Fesch og (postum) Charles Bonaparte, hvis pistol og en stok også er udstillede i en montre. Det tidligere omtalte "alkoveværelse" (*salle III*) indeholder en kommode og seng fra slutningen af det XVIIIe århundrede i hvilken general Bonaparte angiveligt skulle have sovet i 1799. Væggene er dekoreret med malerier, lithographier og buste af personer tilknyttet Napoleon, og (hvis jeg husker rigtigt) et maleri af kejseren i gardejægeruniform. I det næste værelse (*salle IV*) er der udstillet genstande forbundet med Napoleon III og tiden op til slutningen af det nittende århundrede samt et formindsket replica af lauerbærkronen i guld fra kroningen i 1804. Et stort værelse (*salle II*) er helliget Napoleon og hans søskende. Man bemærker et billede af ham i kroningsornat, malet af Girodet, to portrætter af brodrene Jerome og Ludvig samt buste af Napoleon, Joseph og Lucien. Blandt dokumenter i facsimile finder man Napoleons dødsattest, hvor navnet er anført som *Neapoleone Bonaparte* (sic.) medens faderen underskrev sig *Carlo Buonaparte* - men man tog det ikke så nøje med stavemåden på den tid! I en vitrine er udstillet en kære som tilskrives Napoleon, da han 1791-93 var oberstløjtnant i den korsikanske nationalgardes 2. bataillon, og er en af de få ting i museet som har tilhørt ham personligt.

På Korsika blev der i 1790 formeret en nationalgarde⁸, og som overalt i Frankrig sluttede borgerne sig med iver til dette frivillige korps. Napoleon, som på den tid som løjtnant i artilleriregiment *La Fère* var på orlov⁹ i Ajaccio, lod sig indskrive og gjorde vagttjeneste som menig for at vise et eksempel, selv om obersten, Marius Peraldi, var familien Bonaparte fjendtligt stemt, og ikke ønskede at give ham rang i korpsset.

Under Napoleons næste orlov på Korsika anbefalede brigadegeneral Antonie de Rossi krigsministeriet hans udnævnelse til adjudant-major¹⁰ i en af nationalgardens bataljoner, en post forbeholdt linieofficerer. Imidlertid var et dekret blevet udstedt, hvorefter det befaledes at alle tjenestegørende officerer skulle nedlægge deres hverv i nationalgarden og vende tilbage til deres respektive regimenter, hvis de ikke ville afskediges. En undtagelse var dog oberstløjtnanter i nationalgarden, som kunne forblive i deres poster uden konsekvens for deres stilling i

hæren. På dette tidspunkt var næsten alle officerers udnævnelser genstand for valg blandt soldaterne. For således at kunne forblive i nummer i artilleriet var det derfor nødvendigt for Napoleon at søge valg som oberstløjtnant. Trods modstand fra Paoli og dennes tilhængere lykkedes ham den 2 april 1792 at blive nomineret som second-oberstløjtnant i den 2. bataljon i den korsikanske nationalgarde¹¹.

nes at have været mere politisk end militær begrundet. Det må antages at Napoleon ved sin ilddåb har været iført nationalgardens reglementerede uniform og har båret kåren, som nu er udstillet på museet.

Besøget slutter i kælderen, hvor man kan se en række billeder der illustrerer familien Bonapartes daglige liv, deres oliven- og vinmarker, den ældste broder Jo-

Napoleon Bonaparte som oberstløjtnant i den 2. bataillon af den korsikanske nationalgarde, 1792-93; malet af Henri Philippoteaux (1815-84). Nationalforsamlingen havde ved lov af 19 juli 1790 besluttet at uniformen skulle være ens for alle nationalgarderegimenter: Blå kjole med hvidt for, røde ærmeopslag og rabat med hvid kantning, hvid krave med rød kantning. Maleriet er postumet, og viser fejlagtigt uniformen fra 1789 med rød krave og hvide ærmeklapper.

I denne kapacitet deltog han i februar 1793 i den mislykkede ekspedition mod Sardinien, og gjorde sig bemærket ved sin dygtige brug af korpssets kanoner mod de fjendtlige stillinger. Det var den unge Bonapartes ilddåb, og med vrede og skuffelse måtte han adlyde oberst Colonna-Cesaris ordre om et tilbagetog, som sy-

sephs fodested, m.v. Der er også opstillet en stald samt en oliemølle som stammer fra en af de gamle gårde i byens omegn.

Man forlader huset og træder ud i sollyset med en vis skuffelse. Trods museets anstrengelser og antallet af udstillede genstande er det ikke lykkedes at genindfange den svundne tid. Kun lidt er

bekendt om Napoleons barndom og museet yder kun et usikkert bidrag til at udfylde denne lacune. Langt mere autentisk er det tidløse indtryk man får af de snævre gader, de små marker og markien i højlandet, hvor drengen i sin tid sorgløst har tumlet sig.

Noter

1) Han vendte tilbage til Korsika i 1790; men efter et fejlslået oprør mod Frankrig måtte han i 1795 atter søge asyl i England, hvor han døde i 1807.

2) *Breve om Korsika, 1789*. Manuskript gengivet i Napoléon inconnu. Papiers inédits, redigeret af F. Masson og G. Biagi. Paris 1895. Vol. II, p. 129.

3) Rødt med to parallelle, skråtstillede, blå tværbjælker, og i hvis øverste og nederste felt er sat en stjerne i guld. Over skjolder er sat en grevekrone af florentinsk mønster. I 1759 anerkendtes den korsikanske families afstamning fra den florentinske adelsslægt, og våbenskjoldet blev opsat på husmuren omkring den tid.

4) En af de engelske officerer menes at have været Hudson Lowe, den senere guvernør på St. Helena

5) Napoleons læge på St. Helena mener at vide, at hans moder kun nåede ind i salonen og fødte ham der! Se Dr. Francesco Antommarchi: Les derniers moments de Napoléon. Paris 1893. Vol. I, p. 212

6) Både hans moder og søskende var på dette tidspunkt allerede bosat i Frankrig.

7) Herold, J. Christopher: Bonaparte in Egypt. London 1962, p. 332.

8) Et dekret af 12. juni 1790 havde bestemt, at alle kommuner skulle oprette nationalgarder.

9) September 1789 til januar 1791.

10) Selv om forslaget om hans udnævnelse til adjutant-major blev godkendt af krigsministeriet, synes han ikke at have gjort tjeneste i denne kapacitet.

11) Trods dette bevarede han rang som artillerikaptajn. Den 18. oktober 1797 blev han bataljonchef i artillerikorpsset, men selv om han den 22. december 1793 efter Toulons belejring blev udnævnt til brigadegeneral og året efter til divisionsgeneral, stod han stadig anført i militærkalenderen for år VI (1797) som "bataljonchef i artilleriet, detacheret til hæren som chef for den italienske hær".